

Saknaden efter Odd Engström

Under riksdagens allmänpolitiska debatt i onsdags började jag av någon anledning fundera över saknaden efter Odd Engström. När partierna kört »ansvar för krisen«-debatt i så många år att medborgarna tröttnat inrättar de sig nu för att efter krisen spela 1985 års »systemskiftesval« i repris. Bure är ny i rollen som Satan, men replikerna gamla som gatan.

Odd Engström avled i maj förra året. Sällan kan man så tydligt säga att en personlighet hade gjort skillnad om han funnits med oss, i det nya seklet.

Gunilla Engström och Bo Ekman har tagit initiativet till ett årligt Odd Engström-seminarium. Det första hölls på lördagen med temat »Det politiska samtalet: Den svenska valdebatten«.

»Samtal« var ett ord Odd Engström ofta använde. Den bok han redigerade i anslutning till Sveriges medlemsansökan till EU gav han titeln »Ett samtal om Europa«. »Det viktiga har varit att vidga varandras vyer, att tillsammans få möjlighet till bättre överblick.«

I begreppet »samtal« ligger en inbjudan: vi är alla medborgare; hur hanterar vi en ny situation? Om detta måste vi »samtala«, dvs utbyta tankar på arenor där vi möts. Medborgarna kan inte lämnas blott som åskådare till processer som »eliten« kör.

»Samtal« markerar också val av ett språk; man kastar inte ut slitna fraser till den man vill föra dialog med. Odd Engström

hade ett ovanligt levande språk, därtill framfört med en skådespelartalang som var mer än amatörens.

Samtal förutsätter vidare att de som samtalar har något att säga. Då måste de stå för något. Den politiker som säger »jag har ingen uppfattning, jag väntar och ser« bidrar inte till samtal.

I samtalet ligger dessutom en atmosfär av nyfikenhet. Något kan hända som berikar en själv: att man får del av en ny livserfarenhet, ett ord man aldrig hört, en tankegång värd att grubbla vidare på, en fördom att bearbeta, en lust att lära av, ett skratt som förlöser.

Ingvar Carlsson, vars vice statsminister och nära förtrogne Odd Engström var, fångade på seminariet upp en av de frågor som mest upptog Odd, nämligen politikens nivåproblem. Hur ska demokratin kunna förbli en realitet när ekonomin, och människorna, rör sig över gränser på ett sätt som nödvändiggör ett skifte också i politikens skala?

Ingvar Carlsson menade att lösningarna måste bli helt olika på fyra nivåer:

1. *Kommunalt* kommer människors engagemang för sin bygd och sin vardag att ta sig helt olika former, beroende på de lokala förhållandena. »Haparanda och Lidingö kan inte se likadant ut.« Partiernas roll är här osäker.
2. *Nationellt* fortsätter partierna att ha viktiga roller, och de ideologiska skillnaderna blir åter tydligare när debatten efter krisen kan bli mer principiell.
3. *I regionen Europa* kan vi inte kopiera den nationella demokratin. Bland annat går det inte att mobilisera tillräckligt intresse för partival på Europa-nivå, fann Ingvar Carlsson.
4. *Globalt* tvingas vi, åter, söka andra beslutsformer än den nationella partidemokratin, bland annat därför att även

diktaturer ingår i samlingen av världens nationer. Vi bör formulera och genomdriva så mycket som möjligt av liberala rättigheter, men FN i sig kan inte styras som en demokratisk nation.

Ingvar Carlsson utvecklade inte närmare vilken typ av författning för EU han ser framför sig. Det borde han göra när han får mer tid.

Seminarieordföranden Göran Rosenberg framhöll att problemet är lite mer komplicerat än att olika nivåer kan behöva olika institutioner. Oron för medborgarskapet gäller i mycket *de brutna länkarnas* problem. Många samtal pågår förvisso i Sverige. Kommuner utvecklas. EU utvidgas och reformeras. Men hur kopplar allt?

- Sverige är ett så litet land att om skolsystemet är i kris blir det en nationell fråga även om skolan nu är kommunal.
- EU:s rättssystem och beslut har direkt tillämpning nationellt i Sverige.
- Diskussionen kring Pr i radio rör inte bara frågan om kvalitet. Den gäller också om det ska finnas rikstäckande, gemensamma samtalsfora i Sverige framöver. Om nästan alla ute i landet lyssnar på lokalradio och läser lokaltidning (i bästa fall), om samtidigt de i huvudstaden utgivna tidningarna med nationella ambitioner får växande problem, om vidare Rapport och Aktuellt utarmas och om Internet som kommunikationsarena mest används för att underlätta för fundamentalister att finna sina likar kan det bli en aning svårt att ens hitta det medborgerliga torget.

Länkarnas problem är även horisontellt, inte bara vertikalt. Hans L Zetterberg och Marcus Storch påminde om att ledan-

de politiker har olika roller. De måste hantera konkreta frågor via förhandlingar och beslutsmekanismer där framgång mäts i saklighet och lugn, inte i drastiska formuleringar och TV-angrepp. Ytterst få klarar att obehindrat skifta från det ena fältets talanger till de egenskaper som värderas på det andra fältet. Det blir farligt om mediasamhällets krav på hastighet och förenkling görs identiskt med *hela* kravet på politiska ledare.

Också en tredje länk är viktig, den mellan passerad tid och framtid. Den upptog Odd Engström mycket. Han var fast rotad hemma i vårt Värmland, också djupt rotad i dess arbetar-moral. Samtidigt var han lika starkt övertygad om att tiden var ny och krävde uppbrott. Hur ta det gamla med sig in i det nya? Hur få människor att se Europa, för första gången med utsikten att kunna vara demokratiskt i dess helhet, som en lust och inte en skräck? Hur få socialdemokratin att vilja förnya sig?

Odd var mästare på att ingjuta stolthet och mod inför uppbrottet, genom att påminna om de faktiskt ännu väldigare uppbrott som generationerna före oss mäktat med. Och när han spordes om en »vision« blev hans svar, så djupt Jung-filosofisk han än var, ett enda ord: utbildning. Lär själv, och se till att Dina barn, allas våra barn, får bästa möjliga utbildning. »Det räcker.«

Odd Engström var en ovanlig människa men i grund och botten en ganska traditionell socialdemokrat, av den gamla utdöende sort för vilken målet var människans frigörelse och förkovran, inte hennes bidrag och bekvämlighet.

17 oktober 1999